

ВІДГУК
офіційного опонента
кандидата економічних наук, доцента
Кретьова Дмитра Юрійовича
на дисертаційну роботу
ЧАЙКОВСЬКОГО Євгена Ярославовича
на тему: «Фінансова стабільність банківської системи України як
чинник економічної безпеки держави», поданої на здобуття ступеня
доктора філософії в галузі знань 07 - Управління та адміністрування за
спеціальністю 072 - Фінанси, банківська справа та страхування

Актуальність теми дослідження

Сучасний етап розвитку економіки України характеризується підвищеною макроекономічною нестабільністю, зумовленою глобальними фінансовими кризами, військовою агресією та накопиченням структурних дисбалансів в економіці й банківському секторі, що супроводжується високими ризиками для фінансових ринків і зростанням невизначеності. У таких умовах банківська система зазнає значних навантажень, виконуючи ключову роль у забезпеченні безперервності фінансового посередництва, підтриманні платоспроможності економічних суб'єктів та фінансуванні відновлювальних процесів.

Фінансова стабільність банківської системи є одним із базових чинників економічної безпеки держави, оскільки від її стану залежать стійкість грошово-кредитних відносин, довіра до фінансових інститутів, ефективність монетарної політики та здатність економіки протидіяти внутрішнім і зовнішнім шокам. Порушення фінансової стабільності може призводити до системних криз, зростання банківських ризиків та поглиблення соціально-економічних проблем.

За таких умов особливої ваги набувають наукові дослідження, спрямовані на формування теоретичних підходів, удосконалення методичних засад оцінювання фінансової стабільності банківської системи та розробку практичних рекомендацій щодо підвищення її стійкості. Необхідність комплексного врахування системних ризиків, монетарної і макропруденційної політики, інституційних змін та сучасних викликів визначає наукову та практичну значущість теми.

Таким чином, дисертаційна робота Чайковського Євгена Ярославовича «Фінансова стабільність банківської системи України як чинник економічної безпеки держави» є актуальною, своєчасною та відповідає сучасним потребам розвитку фінансової науки й практики державного регулювання банківської діяльності.

Зв'язок з науковими програмами, планами темами

Дисертаційна робота виконана відповідно до планів науково-дослідних робіт кафедри фінансів імені С.І. Юрія Західноукраїнського національного університету. У межах теми «Фінансова система у забезпеченні стійкого економічного зростання України» (державна реєстрація 0121U109150) автор дослідив вкладні операції домогосподарств як чинник фінансової стабільності банківської системи в умовах глобалізаційних процесів та розробив заходи для підвищення їх ефективності й зміцнення стабільності національного банківського сектору. У рамках теми «Пріоритети фіскальної політики України в умовах дивергенцій митно-податкових інститутів» (державна реєстрація 0122U00765) дисертант проаналізував вплив підвищеного податкового навантаження на капітальну стійкість банків та розробив рекомендації щодо підтримання фінансової стабільності системи в умовах посилення фіскального тиску. У межах теми кафедри фінансових технологій та банківського бізнесу «Особливості трансформації банківського сектору в умовах цифровізації фінансових ринків і світової економіки» (державна реєстрація 0122U000926) автор дослідив вплив цифровізації на фінансову стабільність банківської системи, виявив ключові ризики та обґрунтував напрями вдосконалення монетарної та макропруденційної політики для підвищення стійкості банківського сектору в умовах цифрової трансформації.

Таким чином, результати дослідження логічно узгоджуються з науковими програмами та планами кафедр та сприяють розвитку теорії й практики забезпечення фінансової стабільності банківської системи України.

Особистий внесок дисертанта в отриманих наукових результатах

Дисертація є самостійним завершеним науковим дослідженням, у межах якого здобувачем особисто отримано та удосконалено теоретико-методичні положення щодо оцінювання й забезпечення фінансової стабільності банківської системи України як чинника економічної безпеки держави. Особистий внесок дисертанта проявляється у формуванні власних авторських висновків, розробці практичних рекомендацій для підвищення стійкості банківського сектору, обґрунтуванні напрямів удосконалення монетарної та макропруденційної політики, а також у комплексному аналізі впливу структурних, фіскальних і цифрових трансформацій на фінансову стабільність банківської системи та оцінюванні пруденційних нормативів НБУ, зокрема капіталу, ліквідності, кредитного ризику та інвестування, що впливають на фінансову стабільність банківської системи.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій

Викладені в дисертаційній роботі наукові положення, висновки та пропозиції є достовірними й обґрунтованими, що підтверджується ґрунтовним теоретичним базисом дослідження, сформованим на основі наукових праць вітчизняних і зарубіжних учених у сфері фінансової стабільності банківської системи та економічної безпеки держави, а також аналізу сучасних методик оцінювання фінансової стабільності та ефективності діяльності банків.

Емпіричну основу дослідження становлять законодавчі та нормативно-правові документи, що регламентують діяльність банківських установ, статистичні та аналітичні матеріали Національного банку України, офіційні статистичні дані Державної служби статистики України, офіційні звіти банківських установ, наукові праці українських і зарубіжних економістів, публікації у фахових виданнях, а також результати особистих досліджень автора.

Загалом теоретична й практична основа дослідження, а також використаний інструментарій забезпечують належний рівень для проведення наукового дослідження та формулювання обґрунтованих наукових положень, висновків і рекомендацій.

Мета дослідження повністю відповідає темі дисертації, а визначені об'єкт і предмет достатньо повно розкриті у структурі та змісті роботи. Обґрунтованість і достовірність отриманих результатів також підтверджується наявністю публікацій за темою дисертації у періодичних виданнях та обговоренням основних результатів на всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференціях. Загальна кількість публікацій є достатньою для належного висвітлення результатів дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії відповідно до встановлених вимог.

Ступінь наукової новизни результатів дисертаційного дослідження

Наукові положення, викладені у дисертації Чайковського Є. Я., сформульовані самостійно та відображають особистий внесок автора у розвиток економічної науки, зокрема в частині формування науково-методичних підходів і практичних рекомендацій щодо забезпечення фінансової стабільності банківської системи як чинника економічної безпеки держави.

Найважливіші наукові результати, отримані автором, полягають у наступному:

- удосконалено понятійно-категоріальний апарат дослідження, зокрема уточнено зміст понять «фінансова стабільність» (с. 33, 49-50), «механізм управління фінансовою стійкістю банківських установ» (с. 33, 71), «економічна безпека держави» (с. 33–34, 81) та «макропруденційна політика» (с. 34, 205-

206). Запропоновані уточнення забезпечують системний та комплексний підхід до оцінювання й підтримання стабільності банківської системи, інтегрують фінансову стабільність у контекст економічної безпеки держави та обґрунтовують роль макропруденційної політики як цілісної системи заходів і механізмів для зміцнення стійкості банківського сектору;

- удосконалено методичні засади оцінювання фінансової стабільності банківської системи України (с. 34, 97, 114-116), що передбачає інтеграцію кількісних і якісних показників та застосування індексу фінансового стресу для об'єктивної діагностики стану банківського сектору;

- набули подальшого розвитку теоретико-методологічні засади тлумачення поняття «фінансова стабільність банківської системи» (с. 34–35, 55), підкреслюючи його системний і функціональний характер та здатність банківського сектору підтримувати стабільність і ефективність фінансових послуг у динамічних умовах економічної та зовнішньої нестабільності;

- набули подальшого розвитку теоретико-методологічні підходи до аналізу взаємозв'язку фінансової стабільності банківської системи з економічним розвитком та рівнем економічної безпеки держави (с. 35, 50-51), що дозволяє розглядати ці категорії як складові багатовекторної ланцюгової залежності та підкреслює циклічний характер їх взаємодії;

- набули подальшого розвитку наукові підходи до класифікації зовнішніх і внутрішніх чинників фінансової стабільності банківської системи (с. 35, 60-67), з урахуванням інноваційно-технологічних факторів, цифрової трансформації та кіберзахисту.

- сформовано системний підхід до вдосконалення механізму управління фінансовою стабільністю банківської системи (с. 35–36, 77-78), що ґрунтується на комплексному аналізі впливу банківського сектору на економічну безпеку держави та забезпечує узгоджену взаємодію всіх його структурних елементів: принципів, функцій, об'єктів, суб'єктів, методів і інструментів;

- обґрунтовано Стратегію забезпечення фінансової стабільності банківської системи з урахуванням регіональних особливостей та умов воєнного стану (с. 36, 182–184), яка ґрунтується на комплексному підході до оцінювання й підтримання стійкості регіональних банківських установ та передбачає координацію дій банківських установ, регулятора й органів місцевого самоврядування з метою мінімізації економічних і соціальних ризиків і підвищення стійкості банківського сектору в умовах нестабільності.

Таким чином, дисертаційне дослідження Чайковського Є. Я. характеризується високим рівнем наукової новизни, суттєво розвиває теоретичні та методологічні основи дослідження фінансової стабільності банківської системи й містить практично значущі пропозиції щодо зміцнення економічної безпеки держави.

Теоретичне і практичне значення результатів дисертації

Результати дисертаційного дослідження мають як теоретичне, так і практичне значення. Теоретичні висновки сформульовані у вигляді конкретних положень і рекомендацій, придатних для використання у науковій та освітній діяльності. Зокрема, пропозиції автора знайшли застосування при розробленні та викладанні професійно орієнтованих дисциплін для студентів освітніх програм за спеціальністю «Фінанси, банківська справа та страхування» у Західноукраїнському національному університеті.

Практична значущість результатів підтверджується їх впровадженням у діяльності банківських установ, зокрема філії «Тернопільське обласне управління» АТ «Ощадбанк» та Тернопільського відділення №1 АТ АКБ «Львів», а також у роботі органів місцевого самоврядування та державної адміністрації, зокрема Тернопільської міської ради та Тернопільської обласної військової адміністрації.

Повнота викладення наукових і практичних результатів дисертації в опублікованих роботах

За темою дисертації опубліковано 42 наукові праці, з яких: 15 статей – в українських фахових виданнях з фінансів, банківської справи та страхування; 1 стаття – у міжнародному періодичному виданні (Польща), що входить до Організації економічного співробітництва та розвитку та Європейського Союзу; 3 підрозділи – у колективних монографіях; 23 публікації апробаційного характеру, зокрема 19 тез у матеріалах всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференцій.

Наукові праці, опубліковані у фахових виданнях та збірниках матеріалів конференцій, повністю відображають зміст дисертаційного дослідження і підтверджують наукову новизну та практичну значущість отриманих результатів. Загальна кількість публікацій є достатньою для висвітлення результатів дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії відповідно до п. 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року.

Оцінка структури дисертації

Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи становить 299 сторінок, з яких основний текст – 209 сторінок, список використаних джерел займає 33 сторінки та налічує 256 найменувань, додатки подано на 33 сторінках.

Структура дисертації є логічно виваженою, завершеною та послідовною. Побудова роботи забезпечує системне й повне розкриття теми дослідження, а зміст розділів узгоджується з поставленою метою та завданнями дисертації. Матеріал викладено у науковому стилі, аргументовано та методично коректно; результати дослідження належним чином проілюстровано таблицями, а також рисунками, зокрема графіками та схемами, що забезпечує наочність і логічну завершеність викладу матеріалу.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, сформульовано мету та завдання роботи, визначено об'єкт і предмет дослідження, розкрито методологічну основу та застосовані методи, подано наукову новизну, теоретичне й практичне значення отриманих результатів, окреслено особистий внесок здобувача, наведено відомості про апробацію результатів і публікації, а також подано інформацію про структуру й обсяг дисертації.

Перший розділ «Теоретико-методологічні основи фінансової стабільності банківської системи» присвячено розкриттю теоретичних засад дослідження. У ньому систематизовано наукові підходи до трактування понять «фінансова стабільність» та «фінансова стабільність банківської системи», обґрунтовано доцільність розгляду категорій фінансової стабільності та фінансової стійкості як взаємопов'язаних. Виокремлено та класифіковано зовнішні й внутрішні чинники, що впливають на фінансову стійкість банків, зокрема враховано важливі інноваційно-технологічні фактори, які визначають ефективність роботи банківського сектору. Сформульовано авторський підхід до визначення механізму управління фінансовою стійкістю банківської системи та побудовано інтегровану модель такого механізму в межах системної парадигми. Окрему увагу приділено ролі банківської системи у забезпеченні економічної безпеки держави, узагальненню факторів впливу банківського сектору на економічну безпеку та визначенню комплексу державних і регуляторних заходів щодо зміцнення фінансової стабільності.

Другий розділ «Підходи до оцінювання рівня та аналіз фінансової стабільності банківської системи України за умов системних ризиків і загроз» присвячено методичним засадам і практичним аспектам оцінювання фінансової стабільності банківського сектору. У розділі здійснено порівняльний аналіз основних методів оцінювання фінансової стабільності, зокрема індикаторів фінансової стабільності, рівня непрацюючих кредитів (NPL), пруденційних нормативів, стрес-тестування та інтегральних індикаторів. Проаналізовано вплив системних ризиків і загроз на фінансову стабільність банківської системи та економічну безпеку держави, визначено поточний стан фінансової стабільності в Україні, а також оцінено ефективність грошово-кредитної, валютної та регуляторної політики Національного банку України (НБУ) у сфері забезпечення фінансової стабільності. Значну увагу приділено проблемам ліквідності, капіталізації, доларизації, концентрації банківського ринку та ролі

іноземного капіталу у забезпеченні стабільності банківської системи та економічної безпеки держави.

Третій розділ «Цифрові трансформації та інноваційні технології підвищення фінансової стабільності банківської системи як чинника зміцнення національної економічної безпеки» має прикладний і прогностичний характер. У ньому ідентифіковано ключові проблеми функціонування банківської системи, що формують ризики для її фінансової стабільності, та обґрунтовано комплекс практичних заходів щодо їх подолання. Запропоновано активізацію банківського кредитування як ключову передумову зміцнення фінансової стабільності та економічної безпеки держави, розроблено стратегію фінансової стабільності банківської системи на регіональному рівні. Особливу увагу приділено аналізу та вдосконаленню макропруденційної політики НБУ, розмежуванню понять макропруденційної політики та регулювання, а також розробці інтегрованої моделі оцінювання фінансової стабільності банківської системи на основі узагальненого індексу та сценарного прогнозування ризиків.

Висновки та практичні рекомендації логічно узагальнюють результати проведеного дослідження, відзначаються послідовністю, аргументованістю та відповідають меті й завданням дисертаційної роботи.

Ідентичність змісту анотації та основних положень дисертації

Порівняльний аналіз змісту анотації та основних положень дисертації засвідчує їх повну відповідність. Анотація містить виключно інформацію, що висвітлена у тексті дисертаційної роботи. Дисертація та оприлюднена анотація оформлені відповідно до вимог, встановлених Міністерством освіти і науки України.

Відповідність тексту дисертації вимогам академічної доброчесності

Аналіз тексту дисертаційної роботи, а також наукових публікацій Чайковського Є. Я. свідчить про відсутність ознак порушення автором вимог академічної доброчесності. У дисертаційній роботі наведено належні посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень і відомостей інших авторів; робота відповідає нормам законодавства України про авторське право і суміжні права.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

Оцінюючи дисертаційну роботу в цілому, слід зазначити її наукову новизну, практичну спрямованість та комплексний підхід до аналізу фінансової стабільності банківської системи України. Водночас у дослідженні наявні

окремі дискусійні положення, що потребують уточнення або поглибленого наукового розгляду:

1. Наведені визначення фінансової стабільності та фінансової стабільності банківської системи розглянуто в дисертаційній роботі (с. 40–55) з урахуванням сучасних фінансових та економічних викликів. Водночас ці визначення мають переважно узагальнений характер і не завжди повною мірою відображають конкретні механізми забезпечення стабільності в умовах воєнних та економічних шоків.

2. Питання впливу зовнішніх і внутрішніх чинників на фінансову стабільність банківської системи детально розглянуто в дисертаційній роботі (с. 58–67) з урахуванням сучасних макроекономічних та воєнних викликів. Водночас механізми їх взаємодії у формуванні фінансової стабільності банківської системи розкрито недостатньо повно, що певною мірою обмежує можливості прогнозування системних ризиків та оцінки стійкості банківського сектору в умовах макроекономічних і воєнних шоків.

3. У дисертаційній роботі проаналізовано основні фінансові ризики банківської системи та їх взаємозалежність, а також оцінено їхній сукупний вплив на фінансову стабільність банківського сектору (с. 118–130). Водночас систематизація цих взаємозв'язків проведена недостатньо детально, що ускладнює формування комплексних стратегічних рекомендацій щодо попередження кризових ситуацій.

4. Аналіз концентрації банківського сектору України (с. 151–155) розглянуто в дисертаційній роботі з використанням кількісних показників. Водночас взаємозв'язок між рівнем концентрації, конкуренції та фінансовою стійкістю сектору, з урахуванням домінування державних банків і умов воєнної економіки, розкрито недостатньо детально.

5. У дисертації обґрунтовано підкреслюється позитивний вплив цифровізації, зокрема використання штучного інтелекту та технологій Big Data, на управління ризиками та фінансову стабільність банківської системи (с. 174–176). Водночас цей аналіз має переважно концептуально-описовий характер і потребує глибшого розкриття практичних механізмів застосування цифрових інструментів саме на макрорівні, а також урахування потенційних негативних ефектів цифровізації, зокрема кіберризиків, технологічних шоків і регіональних цифрових диспропорцій.

6. Запропонована стратегія підтримки фінансової стабільності банківського сектору на регіональному рівні розглянута в дисертаційній роботі (с. 182–184) переважно на концептуальному рівні. Водночас практичні механізми її реалізації, зокрема координація дій між банківськими установами, територіальними управліннями НБУ та органами місцевого самоврядування, розкриті недостатньо детально.

Наведені зауваження мають дискусійний характер, не зменшують загальної позитивної оцінки наукових результатів, отриманих у дисертаційній роботі Чайковського Є. Я., та не впливають на її загальну наукову й практичну цінність. Дискусійні положення й зауваження окреслюють напрями подальших наукових розвідок і практичних удосконалень у сфері забезпечення фінансової стабільності банківського сектору України.

Загальна оцінка роботи, її відповідність встановленим вимогам

Дисертаційна робота Чайковського Євгена Ярославовича на тему: «Фінансова стабільність банківської системи України як чинник економічної безпеки держави» є завершеним науковим дослідженням, у якому отримано нові науково обґрунтовані результати. У сукупності вони вирішують важливе завдання для розвитку сучасного суспільства – обґрунтування теоретико-методологічних засад та практичних рекомендацій щодо забезпечення фінансової стабільності банківської системи України й визначення шляхів її ефективної підтримки як чинника економічної безпеки держави.

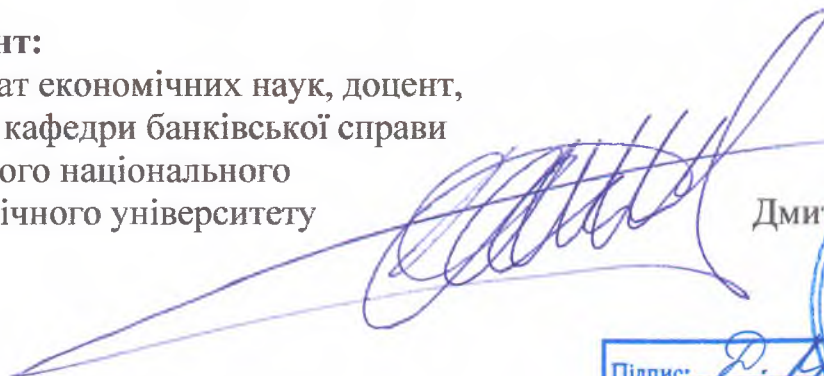
Тема дисертаційного дослідження є актуальною, оскільки питання фінансової стабільності банківської системи України безпосередньо впливає на економічну безпеку держави. Об'єкт, предмет, мета та завдання дослідження сформульовані чітко та узгоджено. Зміст роботи повністю розкриває поставлені завдання та відповідає меті і темі дослідження.

Дисертація містить положення та результати, які мають наукову новизну та практичну значущість. Отримані результати поглиблюють теоретичні та методичні засади фінансової стабільності банківської системи України та сприяють підвищенню її ролі як чинника економічної безпеки держави.

На підставі викладеного можна зробити висновок, що дисертація Чайковського Є. Я. на тему: «Фінансова стабільність банківської системи України як чинник економічної безпеки держави», подана на здобуття ступеня доктора філософії, відповідає вимогам 6-9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами), а її автор, Чайковський Євген Ярославович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 072 – «Фінанси, банківська справа та страхування» галузі знань 07 – «Управління та адміністрування».

Опонент:

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри банківської справи
Одеського національного
економічного університету

Дмитро КРЕТОВ

Підпис: Д. Кретов
Засвідчую:
Нач. відділу кадрів _____
" " 20__ р.

